

บทที่ 8

วิธีการเชิงมานุษยวิทยากับการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจ

ในการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น เคมี ฟิสิกส์ ชีววิทยา และคณิตศาสตร์ นั้นมักจะมีความสัมพันธ์กับการสร้างสถานการณ์เพื่อทดลองในห้องทดลอง ทั้งนี้เป็นเพราะตัวแปรที่จะนำมาศึกษานั้นมีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะจำเพาะและสามารถควบคุมได้ ดังนั้น ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ มักจะคงที่ภายใต้สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน เช่น จุดเดือดของน้ำบนพื้นราบจะเป็น 100 องศาเซลเซียสหรือ 212 องศาฟาเรนไฮต์ เมื่อนำเอาก๊าซไฮโดรเจน 2 ส่วนกับออกซิเจน 1 ส่วนมารวมกันและควบคุมภายใต้อุณหภูมิที่กำหนดให้ จะทำให้เกิดเป็นน้ำขึ้นมา การทดลองดังที่กล่าวถึงนี้สามารถนำไปพิสูจน์ ณ ที่ใดก็ได้ในโลก และผลของการทดลองจะเหมือนกันทุกครั้งไป ด้วยเหตุนี้การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติจึงสามารถสร้างกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวและได้เจริญพัฒนาก้าวหน้าไปไกล

สำหรับการศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาจึงมีความสลับซับซ้อนมากกว่า ทั้งนี้เพราะการกระทำของมนุษย์นั้นมีปัจจัยมากมายเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งที่อยู่ภายในและภายนอก ปัจจัยภายในได้แก่ ภาวะจิตใจ ระดับสมอง ความสามารถส่วนบุคคล ทักษะ ทศนคติ สังคัป สัญชาตญาณ ฯลฯ ส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นต้น ตัวแปรส่วนใหญ่ไม่สามารถควบคุมและนำมาทดลองในห้องทดลองได้ ดังนั้น ในระยะเริ่มแรกของการศึกษาสาขาสังคมศาสตร์จึงไม่มีผู้เรียกว่าเป็น “ศาสตร์” แต่มักจะเป็นในรูปสามัญสำนึก มีลักษณะเป็นปรัชญา เพื่อฝัน และใคร ๆ ก็สามารถอ้างได้ว่าตนสามารถพิสูจน์ปรากฏการณ์ทางสังคมได้

ในเวลาต่อมา เมื่อการพิสูจน์ปรากฏการณ์ของนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ได้เจริญรุดหน้าและได้สร้างวิธีการศึกษาที่รัดกุมหรือที่เรียกกันว่า “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” (scientific method) ขึ้นมา นักสังคมศาสตร์ก็เริ่มสนใจที่จะใช้วิธีการนี้ในการศึกษาพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางสังคม โดยได้พยายามใช้การศึกษาที่เป็นระบบ มีคำจำกัดความที่แน่นอน มีการเฝ้าสังเกตที่มีจุดหมายเฉพาะ มีการจำแนกปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่ จัดระเบียบปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกระจัดกระจายเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์เหล่านั้น มีการควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ เท่าที่จะกระทำได้ มีการตั้งและทดสอบสมมติฐานตลอดจนการตั้งทฤษฎีเพื่ออธิบายสมมติฐานต่าง ๆ ทั้งนี้โดยมีการวิเคราะห์ต่อเนื่องกันไปเพื่อติดตามผลว่ามีการเปลี่ยนแปลงไป

อย่างไร การติดตามต่อเนื่องจะเป็นการสะสมความรู้ให้เพิ่มพูน ทั้งนี้เพื่อประสงค์ที่จะตั้งเป็นทฤษฎีขึ้น (นิพนธ์ : 2521, หน้า 271-272)

ทฤษฎีที่ตั้งขึ้นเป็นระบบนั้นมีการพิจารณาถึงตัวแปรแต่ละตัวว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นอย่างไร มีการพิสูจน์ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อตั้งเป็นกฎเพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ความพยายามเหล่านี้ได้มีนักปราชญ์สมัยต่าง ๆ ได้เสนอข้อคิดเห็นของตนในการอธิบายพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางสังคมไว้มากมาย บางแนวความคิดอาจได้รับการคัดค้านเพราะระบบการวางเงื่อนไขความสัมพันธ์ของตัวแปรไม่รัดกุมพอ บางแนวความคิดก็ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ความพยายามต่าง ๆ ที่ใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริงทางสังคมนั้นแม้ว่าจะยังอยู่ในขั้นปฐมเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติ แต่ความรู้ที่ได้มีการค้นคว้าในช่วงเวลาที่ผ่านมาก็พอจะอนุมานได้ว่ามีความก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญทีเดียว

การศึกษาโดยใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา (Anthropological method)

การศึกษาทางสังคมศาสตร์ทุกสาขามีเป้าประสงค์ในการศึกษาสังคมและมนุษย์ทั้งสิ้น อาทิเช่น สาขาวิชารัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การบริหาร สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การจำแนกความรู้ออกเป็นสาขาต่าง ๆ ก็เพียงแต่จะเน้นศึกษาเรื่องนั้น ๆ ในรายละเอียดและผู้รู้ของแต่ละสาขาก็กำหนดขอบเขตและโครงสร้างของเนื้อหาวิชาในสาขาของตนเพื่อให้แตกต่างไปจากสาขาอื่นตลอดจนสร้างวิธีการที่ใช้ศึกษาและวิธีการหาข้อมูลที่เป็นแบบฉบับของตนไว้

ระบบของความสัมพันธ์ทางสังคมแต่ละประเภทหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพฤติกรรมของคนแต่ละกลุ่มนั้นจำเป็นต้องบรรยายและแสดงข้อมูลเมื่อประสงค์ที่จะอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ การอธิบายเนื้อหาวิชาของแต่ละสาขาจะมีทั้งการเสนอข้อมูลใน “เชิงคุณภาพ” (qualitative data) หรือเสนอข้อมูลในรายละเอียดว่าแต่ละปรากฏการณ์มีลักษณะเป็นอย่างไร มีความเป็นมาและสืบเนื่องต่อกันอย่างไร ตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กันในลักษณะไหน ตลอดจนผลกระทบและผลสะท้อนที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ส่วนการเสนอข้อมูลอีกประเภทหนึ่งก็คือข้อมูล “เชิงปริมาณ” (quantitative data) ซึ่งได้แก่ข้อมูลที่แสดงถึงจำนวน เช่น จำนวนประชากร อายุ จำนวนชายและหญิง เป็นต้น การศึกษาสังคมศาสตร์บางสาขาใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นส่วนใหญ่ ส่วนบางสาขาจะเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพมากกว่าทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชานั้น ๆ ว่าเกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูลประเภทใดมากกว่า อย่างไรก็ตาม นักวิชาการมักจะเสนอข้อมูลทั้งสองประเภทเมื่อประสงค์ที่จะบรรยายปรากฏการณ์ทางสังคม

การศึกษาโดยใช้วิธีการทางมานุษยวิทยานั้นก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ศึกษาสังคมและมนุษย์ซึ่งมีแบบฉบับที่เป็นเอกลักษณ์และแตกต่างจากการศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาแนวอื่น ตัวอย่างเช่น การศึกษาที่ใช้วิธีการทางสังคมวิทยา (sociological method) ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้รับจะได้อาจจากการ “สำรวจ” (survey) โดยการถามคำถามจากประชากรตัวอย่าง (samples) ที่ได้คัดเลือกไว้แล้วจากชุมชนต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา ฉะนั้นวิธีการศึกษาจึงเน้นทางด้านวิธีการเลือกตัวอย่าง แบบสอบถาม เมื่อได้รับแบบสอบถามที่ได้รับการกรอกคำตอบมาแล้วก็จะมีการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อมูลและมีการเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ (Mitchell: 1969, p. 17) แต่นักมานุษยวิทยานั้น มักมีแนวโน้มที่จะศึกษาข้อมูลของชุมชนเดี่ยว ๆ หนึ่งใดแห่งหนึ่งหรือที่เรียกว่าเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) นั่นเอง ตามปกติเขาจะเลือกชุมชนที่มีขนาดเล็กเพื่อที่จะสามารถจะใช้วิธีการศึกษาในรายละเอียดทุกแง่มุม (intensive study) ของสังคมที่เข้าไปศึกษา (โปรดอ่านบทที่ 1 อีกครั้งหนึ่งใน “การศึกษาวิชามานุษยวิทยา” เพื่อประกอบการอธิบายในเรื่องนี้)

ในสมัยเริ่มแรกนั้น นักมานุษยวิทยามักจะนึกภาพสังคมที่ตนต้องการศึกษาเอาเองหรืออ่านบันทึกของนักสำรวจที่เดินทางผ่านเข้าไปในสังคมนั้น ๆ หรือเรียกคนจากสังคมนั้น ๆ ไปสอบถามเพียง 2-3 ราย แล้วนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาเขียนขึ้น ต่อมาในราวต้นศตวรรษที่ 20 นักมานุษยวิทยารุ่นหลังได้สังเกตเห็นว่าการที่จะศึกษาสังคมนั้น หากมิได้เข้าไปร่วมกิจกรรมของคนในสังคมอย่างแท้จริง ข้อมูลที่ได้รับอาจจะไม่น่าเชื่อถือ ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้บุกเบิก เช่น Bronislaw Malinowski, Franz Boas, A. R. Radcliffe-Brown, และ Margaret Mead ได้ออกไปอยู่ร่วมกับคนในสังคมที่ต้องการศึกษาเป็นระยะเวลาหนึ่ง อย่างน้อย 12 เดือนหรือมากกว่าเพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นจริงด้วยตัวเอง วิธีการนี้เรียกว่า การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อสังเกตพฤติกรรมที่แท้จริงว่าคนในสังคมนั้นประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างไร การแสดงออกของอารมณ์-ประพฤติกรรมแต่ละประเภทมีความหมายที่แท้จริงอย่างไร เช่น การร้องเพลง อาจมิได้หมายความถึงการแสดงความเปลี่ยวเหงาหรือความเศร้าเท่านั้น แต่อาจหมายถึงถึงการบรรยายลักษณะสภาพสังคมหรือความคับแค้นใจ หรือความเบิกบานใจที่ฝนฟ้าตกถูกต้องตามฤดูกาล ฯลฯ ในขณะที่ศึกษาในสนามนั้น เมื่อนักมานุษยวิทยาพบเห็นสิ่งใดจะต้องไม่เดาความหมายเอาเอง แต่จะพยายามสืบหาประวัติ ความหมาย สัญลักษณ์ ที่สิ่งนั้นแทนค่า และหน้าที่ของสิ่งนั้นต่อคนในสังคม เช่น คำพูดที่ว่า “พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง” นั้นเป็นคำพังเพยที่แสดงถึงลักษณะค่านิยมของคน แต่เราต้องแสวงหาความหมายและหน้าที่ประโยชน์ของเบ็ญว่าเป็นอย่างไรด้วย เพื่อที่จะได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Colson: 1969, p. 3-15; Firth: 1971, p. 1-40; คำรงค์: 2522, หน้า

การเสนอข้อมูลของนักมานุษยวิทยาในยุคต้น ๆ นั้น (ก่อนศตวรรษที่ 20) จะมีการเสนอข้อมูลที่มีลักษณะเป็นแบบ “คุณภาพ” เพราะเป็นการบรรยายสภาพที่เป็นจริงจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะเป็นการพิสูจน์ทฤษฎี เปรียบเทียบข้อมูลหรือวิเคราะห์ความหมายของปรากฏการณ์ของสังคม นักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่จะนิยมใช้การบรรยายเชิงคุณภาพมาก ต่อมาเมื่อประมาณ 30 ปีมานี้ (ในราวปี ค.ศ. 1950-เป็นต้นมา) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณก็ได้รับความนิยมโดยได้รับอิทธิพลมาจากนักมานุษยวิทยา ชื่อ W. H. R. Rivers, B. Mainowski และศิษย์รุ่นแรก ๆ ของนักมานุษยวิทยาอาวุโสเหล่านี้ อาทิเช่น R. Firth, A. I. Richards, Godfrey Wilson, Max Gluckman และ J. C. Mitchell จึงได้เสนอข้อมูลเชิงปริมาณในการศึกษาวิเคราะห์สังคมในอัตราส่วนที่มากขึ้นกว่าเดิม

ในขณะที่ศึกษาวิจัยในสนามนั้น นักมานุษยวิทยามักใช้วิธีการหาข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับข้อมูลที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร เป็นต้นว่า ส่ามะโนประชากร อายุ จำนวนคู่สมรส จำนวนคนที่หย่า ฯลฯ และข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ เป็นต้นว่า รายได้รายจ่าย ขนาดที่ดินถือครองและเป็นเจ้าของ และจำนวนองค์กรหรือสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้สามารถเก็บได้จากครัวเรือนทุกครัวเรือนในสังคมที่ศึกษา อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีก็จะมีการเลือกตัวอย่าง (sample) เพื่อจะศึกษาหาข้อมูลในรายละเอียดเช่นกัน เช่น เมื่อต้องการที่จะศึกษาเรื่องการใช้แรงงาน จะต้องเลือกครัวเรือนตัวอย่างที่จะศึกษาโดยสังเกตการใช้แรงงานของสมาชิกในครัวเรือนทุกคนตลอดทั้งปีอย่างใกล้ชิดได้ ด้วยเหตุนี้วิธีการเลือกตัวอย่างที่จะใช้ศึกษา (sampling method) จึงเป็นเรื่องที่นักมานุษยวิทยาจะต้องรู้ด้วย

Mitchell (1969, p. 30) กล่าวว่า การเลือกตัวอย่างเป็นวิธีการที่นักมานุษยวิทยานำไปใช้ในวงจำกัด ทั้งนี้เพราะนักมานุษยวิทยาจำเป็นต้องไปอาศัยอยู่ในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับคนทุกคนในชุมชนนั้นโดยเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อทำให้คนในสังคมนั้นยอมรับ ซึ่งจะทำให้สามารถสังเกตพฤติกรรมที่เป็นจริงทั้งที่เป็นพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมาให้เห็นและพฤติกรรมแอบแฝง (covert behavior) ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและความคิดความเชื่อ การที่จะกระทำเช่นนี้ได้ นักมานุษยวิทยาจำเป็นที่จะต้องลด “ความเป็นคนแปลกหน้า” ลงให้มากที่สุดโดยไม่พยายามจำกัดตัวเองในการพูดคุยหรือเกี่ยวข้องกับคนบางคนหรือบางครอบครัวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การเลือกตัวอย่างจึงมีความจำเป็นน้อยยกเว้นกรณีที่เขาต้องการจะศึกษาตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นกลาง (typical sample) ที่ชุมชนนั้นมีอยู่ในรายละเอียดโดยได้เลือกแล้วว่าครัวเรือนนั้น ๆ คล้าย ๆ กับครัวเรือนอื่น ๆ ในสังคมนั้น

ถ้าหากว่าจะต้องมีการคัดเลือกตัวอย่างเพื่อศึกษาแล้ว นักมานุษยวิทยามักจะลดข้อบกพร่องของวิธีการเลือก เช่น แทนที่จะใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบง่าย ๆ (simple random sampling) ก็จะเปลี่ยนมาใช้ในการเลือกจากหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จำแนกไว้ก่อนแล้ว (stratified or multi-stage random sampling) หากจำนวนข้อมูลที่ได้รับการสุ่มตัวอย่างมีจำนวนมากพอก็อาจจะมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติมาใช้ เช่น t-test, s-test, chi square หรือการหาสหสัมพันธ์ (correlation) ของตัวแปรต่าง ๆ เป็นต้น

แต่ต้องขอย้ำในที่นี้อีกครั้งหนึ่งว่า วิธีการศึกษาเชิงมานุษยวิทยานั้นในเบื้องต้นได้สร้างขึ้นเพื่อใช้ศึกษาชุมชนดั้งเดิมหรือชุมชนเล็ก ๆ ที่มีจำนวนคนน้อย มีโครงสร้างทางสังคมที่ไม่สลับซับซ้อนและเป็นชุมชนที่ไม่ใช่สังคมชาวยุโรปและอเมริกา ในปัจจุบันนักมานุษยวิทยาได้นำวิธีการศึกษาแบบนี้ไปใช้ในการศึกษาสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรม ดังตัวอย่างเช่น การศึกษาสังคมตัวอย่างที่ 8 เรื่อง ชุมชนในประเทศอังกฤษ หรือในหนังสือชื่อ *Social Networks in Urban Situations*. (Mitchell ed.: 1969) และการศึกษาอื่น ๆ ของ E. Bott, A. L. Epstein, A. C. Mayer, P. Mayer, J. C. Mitchell ปรากฏว่าได้รับความสำเร็จอย่างสูงเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาจึงเป็นวิธีการที่มีผู้นิยมนำไปใช้ศึกษาเพื่อหาข้อมูลในรายละเอียดจากสังคมประเภทต่าง ๆ และเป็นวิธีการที่มีประโยชน์มากกว่าวิธีการหนึ่ง

การเก็บข้อมูลทางเศรษฐกิจของนักมานุษยวิทยา

นอกเหนือจากการเรียนรู้ทฤษฎี แนวทางการศึกษา และการตั้งสมมติฐาน เพื่อที่จะพิสูจน์ข้อมูลทางสังคมแล้วนักมานุษยวิทยายังจำเป็นที่จะต้องรู้ “เทคนิค” ในการเก็บข้อมูลเชิงเศรษฐกิจศาสตร์เป็นอย่างดีอีกด้วย ตามปกติผู้ศึกษาจะต้องเข้าไปอยู่ร่วมกับคนในสังคมนั้นเพื่อที่จะใช้วิธี “สังเกตแบบมีส่วนร่วม” ดังนั้น ระบบการเก็บข้อมูลในเรื่องนี้จำเป็นต้องใช้แบบรายการ (schedules or guide-line) การเก็บข้อมูลหลาย ๆ แบบเพื่อที่จะดูกิจกรรมการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนหรือการกระจายผลผลิตได้ครบถ้วน แม้ว่าแบบรายการเหล่านี้จะสามารถกรอกได้ในระหว่างที่ทำการสอบถามก็ตาม แต่นักมานุษยวิทยาจะต้องติดตามตรวจสอบถึง “ความไว้วางใจได้” ของข้อมูลเหล่านั้น ทั้งนี้ เพราะการตอบคำถามเกี่ยวกับเศรษฐกิจในระยะเวลาอันสั้นนั้นอาจจะได้รับข้อมูลที่ไม่เป็นจริง อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าผู้ตอบตอบไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือมีเวลาตอบสั้นเกินไปจนไม่มีเวลาที่จะคิด หรืออาจมีองค์ประกอบอื่นใดสอดแทรกทำให้คำตอบเหล่านั้นไม่สมบูรณ์ก็ได้ ด้วยเหตุนี้การเฝ้าดูเพื่อตรวจสอบข้อมูลจะทำให้ล่วงรู้ถึงแง่มุมต่าง ๆ ที่ข้อมูลเหล่านั้นมีผลต่อความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ตัวอย่างเช่น การที่ชาวนาปราชินบุรีไม่นิยมปลูกข้าวโพดพันธุ์ใหม่ มิใช่เป็นเพราะเขาไม่ต้องการที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้น หรือขี้เกียจ หรือ

ต่อต้านการนำพืชพันธุ์ใหม่ไปปลูก แต่เป็นเพราะข้าวโพดพันธุ์ใหม่มีรสหวานและไม่เป็นที่นิยมในการบริโภคของชาวบ้านแถบนั้น (Damrong: 1978, p. 32) เป็นต้น

ต่อไปนี้จะยกตัวอย่างแบบรายการเก็บข้อมูลทางเศรษฐกิจเพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางเมื่อต้องการศึกษาในเรื่องเศรษฐกิจ จริงอยู่ อาจมีผู้คิดแบบรายการหรือคำถามนำในแบบอื่นอีกมากมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่จะก่อประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาวิธีวิจัยเชิงมานุษยวิทยาอย่างยิ่ง ส่วนตัวอย่างที่ยกมากล่าว ณ ที่นี้เป็นเพียงแบบรายการบางแบบเพื่อให้ผู้ศึกษาได้ศึกษาเป็นแนวทางพอสังเขป

แบบรายการที่ 1

แบบรายการนี้จะใช้เป็นคำถามนำในการหาข้อมูลทั่วไปของชุมชนที่ต้องการศึกษา ซึ่งมีหัวข้อควรแสวงหาคำตอบดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของตำบล

- 1.1 ลักษณะพื้นที่-ที่ราบ ที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ที่ดอน ป่า ทุ่งหญ้า อื่น ๆ
- 1.2 คุณภาพของดิน - ชนิดของดินและที่ที่ดินแต่ละชนิดมีอยู่ (ดินดำ ดินเหนียว ดินทราย และอื่น ๆ) เหมาะสำหรับปลูกพืชชนิดใด
- 1.3 แม่น้ำ แคว ลำคลอง ทะเลสาบ บ่อ บึง อ่างเก็บน้ำ - การเปลี่ยนแปลงระดับของน้ำในฤดูกาล มีผลต่อการใช้ประโยชน์ในการขนส่ง การชลประทาน การจับปลา และอื่น ๆ หรือไม่
- 1.4 การระบายน้ำ - ที่แห้ง และที่ชื้นแฉะ
- 1.5 การชลประทาน - ระบบการชลประทานในเขตตำบล (บรรยาย) เปอร์เซนต์ของการเพาะปลูกที่อยู่ในเขตชลประทาน ซึ่งได้รับน้ำอย่างจริง ๆ (ได้รับน้ำกี่เดือนใน 1 ปี)
- 1.6 การใช้ประโยชน์จากที่ดิน - การกระจายของพื้นที่เกษตรกรรม และลักษณะของการเพาะปลูก (นาดำ หรือนาหว่าน และอื่น ๆ มีในหมู่บ้านใดบ้าง)
- 1.7 ที่ดินสาธารณะและลักษณะของที่ดิน
- 1.8 ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งทำให้เกิดรายได้จริง หรือที่อาจจะทำให้เกิดรายได้ (พืช สัตว์ แร่ธาตุ เช่น ดินเหนียวสำหรับทำอิฐ ภูเขาเพื่อทำเสื่อ ป่าไม้ และอื่น ๆ)
- 1.9 การมีไฟฟ้าใช้

2. แบบของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่

- 2.1 ส่วนกลางของราชการ ตลาดใหญ่ และตลาดย่อยที่สำคัญซึ่งคนในตำบลมาใช้ (ที่ตั้ง ระยะทางจากตำบลเป็นกิโลเมตร อธิบาย) แสดงแผนที่
- 2.2 สภาพลักษณะทางภูมิศาสตร์ และสภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบล (แสดงแผนที่)
  1. ที่ตั้ง อยู่ริมน้ำหรือริมถนนหรือไม่ ไกลจากถนนที่สามารถใช้ได้ตลอดสภาวะอากาศกี่กิโลเมตร
  2. แขนงของแต่ละหมู่บ้าน
  3. จำนวนบ้าน สภาพบ้าน ลักษณะการซ่อมแซม
  4. ร้านค้า โรงเรียน วัด และสิ่งก่อสร้างสาธารณะอื่น
- 2.3 แต่ละหมู่บ้านมีลักษณะเฉพาะซึ่งแตกต่างจากหมู่บ้านอื่นอย่างไร (แสดงลักษณะซึ่งจะอธิบายต่อในข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้)
- 2.4 ประวัติของตำบล

3. ประชากร

- 3.1 การกระจายความหนาแน่นของประชากรในตำบล - ที่แห่งไหนบ้างเป็นจุดรวมที่สำคัญของชาวบ้านและเป็นหมู่บ้านใหญ่ ที่แห่งไหนเป็นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด อธิบายตามความที่เป็นจริง และจดสถิติไว้
- 3.2 หมู่บ้านใดเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ และหมู่บ้านใดเป็นหมู่บ้านตั้งใหม่ (ประมาณอายุของหมู่บ้าน)
- 3.3 การเกิดและการตายในตำบลในระยะ 5 ปีที่แล้ว
- 3.4 ลักษณะของการอพยพ - มีการย้ายเข้าและย้ายออกจากตำบลแบบถาวรหรือไม่ บอกลสถิติหรือประมาณค่าที่ใกล้เคียงที่สุด
  1. การย้ายเข้า - ย้ายมาจากที่ไหน ทำไมจึงย้ายเข้ามาบอกเหตุผล
  2. การย้ายออก - ย้ายไปที่ไหน ทำไมจึงย้ายออกไปบอกเหตุผล
- 3.5 ส่วนประกอบทางชาติพันธุ์
  1. กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มย่อยของคนไทยในตำบล - (ไทยกลางคนเมือง ลื้อ ลาวเวียง ลาวไซ่ง และอื่น ๆ) การกระจายและสัดส่วนของจำนวน
  2. กลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือกลุ่มศาสนาอื่น นอกจากคนไทยถือศาสนาพุทธ จีน ลาว มอญ ญวน เขมร ส่วย ผู้ถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ คาทอลิก

มุสลิม และอื่น ๆ สำหรับแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ - มีจำนวนประมาณเท่าใดอยู่ที่นั่นมาตั้งแต่เมื่อไร อาชีพอะไร คนพวกนี้ปฏิบัติตัวอย่างไรกับคนไทยภายในชุมชนไทย หรือว่าแยกตัวออกอยู่ต่างหาก

4. โครงสร้างทางชุมชนของประชากรในตำบล

4.1 ในตำบลนี้มี Functional Community ก็แห่ง หมู่บ้านใดบ้างที่มาร่วมกันเกณฑ์ที่ใช้กำหนดลักษณะของ Function Community

1. บ้านอยู่รวมเป็นกลุ่มเดียวกัน

2. จุดรวมของ Functional Community จุดที่จะทำให้เกิด เช่น สถานที่ - วัด โรงเรียน ร้านค้า ศาลาที่ประชุม สถานที่ซึ่งเป็นจุดสนใจบางอย่างโดยเฉพาะ เช่น ที่เล่นการพนัน ผู้หญิงที่มีคนรักสนุกลงอยู่เป็นประจำ บ้านหมอดู และอื่น ๆ

บุคคล-กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ครูใหญ่ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น คนร่ำรวย หัวหน้ากลุ่มครอบครัวใหญ่ ชาวนา ที่มีความเจริญก้าวหน้าในการทำนา อื่น ๆ

3. มีความสนใจอย่างเดียวกัน - เช่น สนใจโครงการชลประทาน โครงการถนน ไฟฟ้า ความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ตำรวจ ยาม) โรงเรียน ครู โครงการพัฒนา

4. การพึ่งพาอาศัยกัน

ในทางเศรษฐกิจ - การขอแรงลงแขก การกู้ยืมเงินสหกรณ์ โครงการเกี่ยวกับชุมชน การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การปลูกบ้าน อื่น ๆ (ระบุ)

ในทางสังคม - งานพิธีกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานบวชนาค การเยี่ยมเยียนกันและกัน

ในทางพิธีกรรม - การทำบุญ เทศกาลทางศาสนา

ในทางอารมณ์ - การช่วยเหลืออุปถัมภ์กันเมื่อเกิดความทุกข์หรือมีเรื่องเดือดร้อน

5. มีผู้นำคนเดียวกัน

ผู้นำที่เป็นทางการ - กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ครูใหญ่ อื่น ๆ (ระบุ)

ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ - คนรวย หัวหน้ากลุ่มครอบครัวใหญ่ชาวนาที่เจริญก้าวหน้าในการทำนา และอื่น ๆ

6. เป็นผู้ใกล้ชิดกันเป็นพิเศษ -
    - เป็นญาติกันหรือ มีความนับถือกันใกล้ชิดกันเสมือนญาติ
    7. มีความรู้สึกว่าเป็นคนของชุมชนหนึ่งที่แตกต่างจากชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ
  - 4.2 แต่ละชุมชนทำบุญที่วัดเดียวกันหรือไม่
  - 4.3 หมู่บ้านของแต่ละชุมชนมีการร่วมมือกับชุมชนอื่น ๆ หรือไม่ ร่วมมือกับบุคคลใด โดยวิธีใด
5. การคมนาคม
- 5.1 ขอบข่ายของการคมนาคม ที่คนในตำบลใช้ทางรถไฟ ถนน ทางเท้า แม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งให้เห็นคุณภาพของเส้นทาง ใช้ได้ตลอดปีทุกสภาพอากาศ สำหรับยานพาหนะทุกชนิดหรือไม่ (ลักษณะถนนเป็นถนนลาดยาง หิน ดินลูกรัง หรือดินฝุ่น และระดับน้ำสูงพอที่จะใช้การคมนาคมทางน้ำได้ตลอดปีหรือไม่)
  - 5.2 การขนส่งสาธารณะ สำหรับคนและสิ่งของบนเส้นทางที่กล่าวมาแล้ว
    1. รถไฟ รถโดยสาร รถบรรทุก รถตุ๊กตุ๊ก รถจักรยานยนต์ และอื่น ๆ เรือ (ระบุ)
    2. การขนส่งสาธารณะนั้น มีเป็นประจำ มากหรือน้อยตามพิกัดเวลา มีเป็นครั้งคราว โดยมีการจัดแจงดำเนินการในรูปกิจการรับจ้าง เป็นบริษัท หรือเป็นเอกชน กิจการนั้นใหญ่หรือเล็ก อื่น ๆ
  - 5.3 การขนส่งจากตำบลไปอำเภอ - สะดวกดีหรือไม่โดยใช้เส้นทางสายใด และวิธีการขนส่งอย่างไร
  - 5.4 การติดต่อกับศูนย์กลางตลาดอื่นของคนในตำบล - ติดต่อกี่ไหนและโดยวิธีอะไร
  - 5.5 การติดต่อกับจังหวัด และจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ ทำได้อย่างไร
  - 5.6 ถ้าชาวบ้านต้องการใช้บริการทางด้านไปรษณีย์ โทรศัพท์ และโทรเลขจะ ทำอย่างไร
  - 5.7 สื่อสารมวลชนที่เข้ามาถึงเขตหมู่บ้าน - วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อธิบายว่าชาวบ้านได้รับสื่อสารมวลชนนั้นมากหรือน้อย และใช้ประโยชน์จากสื่อสารมวลชนนั้นอย่างไร
6. สถานที่ที่ชาวบ้านไปติดต่อเพื่อกิจการต่าง ๆ
- 6.1 ตำบลนี้ขึ้นกับที่แห่งไหนบ้างเป็นประจำ (ชี้เฉพาะสำหรับแต่ละแห่ง ถ้ามี

หลายแห่ง) ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. เพื่อซื้อสินค้า ซื้ออะไร
  2. เพื่อขายสินค้า สินค้าอะไร
  3. เพื่อติดต่อราชการ หน่วยราชการอะไร
  4. เพื่อการศึกษา (แบบของโรงเรียนและระดับการศึกษา)
  5. เพื่อบริการทางด้านเทคนิค (เช่น ซ่อมแซมเครื่องจักร บริการทางด้านสัตวแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเกษตรกรรมอื่น ๆ)
  6. เพื่อการรักษาโรค
  7. เพื่อความต้องการทางศาสนา
  8. เพื่อหาความสนุก
  9. เพื่อไปประกอบอาชีพรับจ้างที่อื่นภายนอกตำบล ไปทำอะไร
- 6.2 บริการของรัฐบาลที่ให้แก่ราษฎรในตำบลมีอะไรบ้าง และบริการเหล่านั้นส่งตรงมาจากไหน
1. ตำรวจ
  2. โรงเรียน (ชนิดและระดับของการศึกษา)
  3. บริการทางด้านอนามัย (ชนิดใด)
  4. บริการด้านให้ความรู้และคำแนะนำโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรกรรม (ระบุ)
  5. อื่น ๆ (ระบุ)
- 6.3 บริการทางการแนะนำความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรมภายในตำบลอะไรบ้างที่ได้มาจากกิจการค้าของเอกชน (เช่น เครื่องจักร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ อื่น ๆ) มีบริการอะไรบ้าง มาจากบริษัทอะไร เข้ามาบ่อยครั้งหรือไม่และเข้าถึงประชาชนมากน้อยเพียงใด
7. กิจการทางเศรษฐกิจภายในตำบลทั่ว ๆ ไป
- 7.1 พืชผล และการกระจายของพืชผลนั้นในหมู่บ้านต่าง ๆ
  - 7.2 สัตว์เลี้ยง
  - 7.3 กิจกรรมอื่น ๆ นอกจากการเกษตรกรรมที่ทำในหรือรอบบริเวณฟาร์มเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การจับปลา อุตสาหกรรมในครัวเรือน (ระบุ)
  - 7.4 การครองชีพอย่างอื่นของชาวบ้านออกไปจากงานเกษตรกรรม (เช่น ครูช่างฝีมือ ทำงานในโครงการชลประทานของ รัฐบาล อื่น ๆ) มีในหมู่บ้าน

- ไต่บ้าง บอกเปอร์เซ็นต์ของประชากรที่เกี่ยวข้องกับการครอบครองแบบนั้น ๆ
- 7.5 เปอร์เซ็นต์ของแรงงานในตำบลที่ออกไปหางานรับจ้างตามฤดูหรืองานพิเศษนอกเวลาภายนอก ฟาร์ม - ไปที่ไหน ไปทำงานอะไร
- 7.6 จำนวนของคนภายนอกที่เข้ามาในตำบลเพื่อหางานรับจ้างตามฤดูหรืองานพิเศษนอกเวลามาจากที่ไหน มาทำอะไร

8. การถือครองที่ดิน

- 8.1 ขนาดของที่ดินที่ถือครอง (เจ้าของเอง และ/หรือให้เช่า) มากที่สุด น้อยที่สุด เฉลี่ย
- 8.2 เปอร์เซ็นต์ของเจ้าของที่ดินซึ่งเพาะปลูกเฉพาะในเนื้อที่ดินของตนเองเท่านั้น
- 8.3 เปอร์เซ็นต์ของเจ้าของที่ดินที่ทำการเพาะปลูกในเนื้อที่ของตนทั้งหมดและในที่เช่าด้วย
- 8.4 เปอร์เซ็นต์ของเจ้าของที่ดินที่ให้คนอื่นเช่าทั้งหมดโดยไม่ทำการเพาะปลูกเองเลย (ที่อยู่ของเจ้าของที่ดิน)
- 8.5 เปอร์เซ็นต์ของเจ้าของที่ดินที่ให้คนอื่นเช่าบางส่วน และทำการเพาะปลูกในส่วนที่เหลือ
- 8.6 เปอร์เซ็นต์ของเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกเฉพาะในที่เช่า
- 8.7 เปอร์เซ็นต์ของเกษตรกรที่ทำการรับจ้างทำงาน เกษตรกรรมเท่านั้น

9. โครงสร้างขั้นมูลฐานทางเศรษฐกิจ

- 9.1 เมื่อได้พืชผลต่าง ๆ มาแล้ว ชาวบ้านเอาไปทำอย่างไรเพื่อให้ใช้บริโภคได้ และที่ซึ่งจะทำให้เป็นผลิตภัณฑ์สมบูรณ์นั้น อยู่ในที่ที่ชาวบ้านสามารถนำพืชผลไปถึงได้โดยสะดวก (ได้แก่โรงสี โรงบ่มยา และอื่น ๆ) บอกถึงชนิด จำนวน ขนาด (ความสามารถในการผลิตหรือผลผลิต) และที่ตั้งของสถานที่นั้นที่แห่งไหนเป็นที่ที่ชาวบ้านนิยมเอาพืชผลของตนไปเข้าขบวนการการผลิต เพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์สมบูรณ์มากที่สุด ทำไมจึงนิยม ชาวบ้านไปขายผลผลิตของเขาที่ไหน ทำไมจึงไปขายที่นั่น
- 9.2 พ่อค้าที่ซื้อผลิตผลจากฟาร์ม (ข้าว ผัก สัตว์เลี้ยง ไข่ งานฝีมือ อื่น ๆ) ซึ่งค้าขายอยู่ในหมู่บ้าน ชนิดของพ่อค้า จำนวน เป็นคนในท้องถิ่นหรือไม่ รากฐานของการค้าขาย (อยู่ภายในหรือภายนอกเขต) สถานที่ซึ่งนำสินค้าไปขาย ทำไมจึงไปขายที่นั่น

- 9.3 ทุกสิ่งที่ใช้ในฟาร์มมาจากที่ไหน (สินค้าเครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องมือที่ใช้ในฟาร์ม และอื่น ๆ) ร้านค้า ตลาด พ่อค้าเร่ หรือเอเยนต์ ขายสินค้า เป็นคนในท้องถิ่นหรือไม่ จำนวนความเกี่ยวพันทางตลาดที่มีต่อลูกค้า (ขายโดยตรงหรือผ่านคนกลางหนึ่งคนหรือมากกว่า)
- 9.4 โครงการและกิจการที่ใช้แรงงานและ/หรือวัตถุดิบที่มีอยู่ในเขตหมู่บ้าน (เช่น การสร้างถนน โครงการชลประทาน โรงทำอิฐ โรงงานกระดาษ โรงฆ่าสัตว์ และอื่น ๆ) ชนิดของโครงการและ กิจการ จำนวน ขนาด (ความสามารถในการผลิตหรือผลผลิต) ที่ตั้ง จำนวนคนงานที่จ้างมาจากภายในเขตหมู่บ้านวัตถุดิบซึ่งโครงการหรือกิจการนั้นซื้อมาจากหมู่บ้าน
- 9.5 การออมทรัพย์อย่างเป็นทางการ และสถาบันทางด้านเครดิตที่มีอยู่ในเขตหมู่บ้าน - ชนิดของสถาบัน จำนวน ที่ตั้ง สถาบันที่ได้รับความนิยมมาก และทำไมชาวบ้านจึงนิยมสถาบันนั้น

10. การสมาคม

- 10.1 กลุ่มชาวนา
- 10.2 สมาคมที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บบางอย่างโดยเฉพาะ (ข้าว อิฐ งบ ร่ม อื่น ๆ) สถิติเกี่ยวกับการซื้อและขาย ชื่อและขายที่ไหน
- 10.3 กลุ่มเครดิต ได้แก่ กลุ่มสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และอื่น ๆ
- 10.4 สมาคมชลประทานราษฎร
- 10.5 อื่น ๆ (ระบุ)

11. ปัญหาที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในตำบล

- 11.1 การกระทำผิดกฎหมายในตำบล - ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ การกระทำผิดต่อทรัพย์สินสมบัติ การกระทำผิดต่อชีวิตและร่างกาย อาชญากรรมทางเพศ
- 11.2 ความตึงเครียดของสถานการณ์ โดยพิจารณาจาก ชนิด จำนวน ความสำคัญ และการกระจายในท้องถิ่นของอาชญากรรมนั้น
- 11.3 เมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นได้มีการกระทำอะไรบ้าง - ไปแจ้งต่อนายอำเภอ ตำรวจ กำนัน อื่น ๆ (ระบุ) ชาวบ้านตัดสินใจเองหรือไม่ (ตั้งศาลเตี้ย)
- 11.4 อาชญากรรมถูกจับได้หรือไม่ พวกนั้นเป็นใคร เป็นกลุ่มโจรหรือไม่ เป็น คนที่มาจากภายนอก (มาจากที่ไหน) หรือเป็นคนในหมู่บ้านนั่นเอง

- 11.5 การกระทำเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน - ป้องกันโดยเจ้าหน้าที่บ้านเมือง
- 11.6 ผลกระทบกระเทือนจากปัญหาเรื่องความปลอดภัยที่มีต่อประชากรในตำบล - ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ความกลัว การจำกัดเขต ความเคลื่อนไหว ผลผลิตลดลง เกิดความรู้สึกขัดแย้งกันและกัน เกิดกรณีพิพาทกันอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่ม อื่น ๆ (ระบุ)

ข้อเสนอแนะในการใช้คำถามนำ (guide line) ทั้ง 11 ข้อนี้ มีดังนี้

1. ข้อมูลโดยเฉพาะและในรายละเอียดจะหาได้จากแต่ละหัวข้อ และควรขยายความอีกเมื่อจำเป็น
2. ที่มาของข้อมูล มาจากการสังเกตส่วนตัว และสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่สามารถจะให้ความรู้ได้ในเขตหมู่บ้าน
3. ความรู้ที่หาไม่ได้ในเขตหมู่บ้าน ให้ปรึกษากับส่วนปกครองของอำเภอและจังหวัด ได้แก่ นายอำเภอ ฯลฯ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการของรัฐบาล และผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ
4. พิจารณาคูเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จะให้ข้อมูลอย่างถูกต้องสำหรับแต่ละกรณี

แบบรายการที่ 2

ตัวอย่างแบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามชุดที่ 2 ที่ใช้ในโครงการวิจัยกำลังคนในชนบทของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติในระหว่างปี 2513-2514 ซึ่งผู้เขียนมีส่วนร่วมโดยเป็นนักวิจัยผู้ช่วยในโครงการนั้น ลักษณะของแบบสอบถามมีดังนี้

แบบสอบถามเกี่ยวกับสังคมและเศรษฐกิจ (ตอนที่ 1)
Soeto - Economic Profile Schedule (Part 1)

1. สำมะโน
Census

ลำดับที่สมาชิกในครัวเรือน (h) Member No. (a)	ชื่อ (ข) Name (b)	นามสกุล (ค) Age (c)	อายุ (ข) Age (c)	เพศ (ค) Sex (d)	สถานภาพการอยู่ในครัวเรือน (ง) Residential Status (e)	สถานะการงาน (ฉ) Employment Status (f)	ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน (จ) Relationship to Head of Household (g)	สถานภาพสมรส (ฉ) Marital Status (h)
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								

เพศ (ง) ได้

1. ชาย
2. หญิง

สถานะการงาน (ฉ) ได้

1. อยู่ใน Labor force
2. อายุต่ำกว่า 11 ปี
3. ทำงานไม่ได้ แก่เกินไป
4. ทำงานไม่ได้เลย เพราะสุขภาพทางร่างกายหรือจิตใจไม่สมประกอบ
5. ไม่อยู่ใน Labor force เพราะกำลังศึกษาหรือรับการฝึกอบรมเพิ่มเติม

สถานภาพการอยู่ในครัวเรือน (จ) ได้

1. อยู่ในครัวเรือน
2. ออกจากครัวเรือนเพื่อรับการศึกษาหรืออบรมเพิ่มเติมเวลา
3. ออกจากครัวเรือนโดยถาวร

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน (ข) ได้

คำแนะนำ ให้เขียนโดยใช้ศัพท์เฉพาะที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างญาติทางฝ่ายบิดาหรือมารดา ญาติร่วมสายโลหิต- ญาติโดยการแต่งงาน พี่น้องห้องเดียวกัน ลูกพี่ลูกน้อง พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน (เช่น ลูกพี่ลูกน้องต่างแม่) ลูกของพี่ ลูกของน้อง ลูกของลูก และญาติที่เกิดจากการยอมรับของสมาชิกในครัวเรือนแบบบุตรบุญธรรม

สถานภาพสมรส (ฉ) ได้

1. เป็นโสด ไม่เคยแต่งงาน
2. ( ) แต่งงานแล้ว สามีหรือภรรยาอยู่ในครัวเรือน (ให้เขียนเลขที่ของสามีหรือภรรยาในวงเล็บ)
3. แต่งงานแล้ว สามีหรือภรรยาไม่อยู่ในครัวเรือน
4. แยกกันอยู่หรือหย่า
5. เป็นหม้าย
6. ( ) แต่งงานแล้ว สามีหรือภรรยาอยู่ในครัวเรือน (ให้เขียนเลขที่สมาชิกในครัวเรือนของสามีหรือภรรยาในวงเล็บ) และมีภรรยาไม่อยู่ที่ยื่น

สถานที่เกิด (ก) ได้

1. ในหมู่บ้านเดียวกัน
2. ในตำบลเดียวกัน
3. ในอำเภอเดียวกัน
4. ในจังหวัดเดียวกัน
5. ในภาคเหนือ
6. ในภาคอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ)
7. ภาคตะวันออก
8. ภาคกลาง
9. ภาคตะวันตก
10. ภาคใต้
11. พระนคร-ธนบุรี
12. ต่างประเทศ

การศึกษา (ข) ได้

1. อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้
2. อ่านออกเขียนได้ แต่ไม่มีประกาศนียบัตร
จากโรงเรียน
3. เข้าโรงเรียนแต่ไม่จบประถม 4

จบประถม 4

5. สูงกว่าประถม 4 แต่ไม่จบ ม.3 (ป.7)
6. จบ ม.3 (ป.7)
7. สูงกว่า (ม.3 (ป.7) แต่ไม่จบ ม.6 (ม.ศ.3)
8. จบ ม.6 (ม.ศ. 3)
9. จบ ม.8 (ม.ศ. 5)
10. จบโรงเรียนเกษตรกรรม
11. จบวิทยาลัยเกษตรกรรม
12. จบ ป.ก.ศ. ต้น
13. จบ ป.ก.ศ. สูง
14. จบโรงเรียนพาณิชยศาสตร์และอุตสาหกรรม
15. จบวิทยาลัยเทคนิค
16. ได้รับการฝึกอบรมทางด้านวิชาชีพจากแหล่งอื่น ๆ
(เช่น หน่วยงานและอาชีพเคลื่อนที่ ฯลฯ)
17. จบผู้ช่วยพยาบาล
18. จบพยาบาล
19. จบพยาบาลปริญญา
20. จบโรงเรียนพาณิชยศาสตร์

มหาวิทยาลัย

21. แพทยศาสตร์ 22. สัตวแพทย์
  23. เกษตรศาสตร์ 24. วิศวกรรมศาสตร์
  25. วิทยาศาสตร์ 26. สังคมศาสตร์
  27. อักษรศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ 28. พาณิชยบัญชี
  29. นิติศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์
- การศึกษาศาสนาพุทธ
30. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา 31. มัธยมศึกษา
  32. บาลี 3 ประโยค 33. บาลี 5 ประโยค
  34. บาลี 8 ประโยค 35. บาลี 9 ประโยค
  36. จบมหาวิทยาลัยทางศาสนา
- การศึกษาศาสนาอิสลาม
37. ไม่เคยเข้าโรงเรียนก่อนการเรียนศาสนา
  38. จบ ป.4 แล้วมาเรียนศาสนา
  39. จบ ป.7 แล้วมาเรียนศาสนา

สถานะการเคลื่อนย้าย (ก)

คำแนะนำ คำถามนี้เป็นคำถามที่ถามหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับสมาชิกทุกคนในครัวเรือน ที่อายุ 11 ปีขึ้นไป ตามความรู้ และทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือน ไม่จำเป็นต้องถามคนที่อยู่ในคำถามนั้น

ศาสนา (ง) โค้ด

1. ศาสนาพุทธ (ไทย)	2. ศาสนาพุทธ (จีน)	3. อิสลาม
4. ศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิก	5. ศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์	6. อื่น ๆ

สถานะการงานในปัจจุบัน (จ) ใช้โค้ดเดียวกับหน้า 2 ช่อง จ

ในกรณีนี้ โค้ดที่ใช้ส่วนมากจะเป็น

1. อยู่ใน Labor force และ
  5. ไม่อยู่ใน Labor force เพราะว่างเรียนหรือรับการอบรมเต็มเวลาอยู่
- การศึกษาชั้นสูงสุดที่ได้รับ (หรือชั้นที่กำลังเรียนอยู่ในปัจจุบัน) (ฉ) โค้ด

0. น้อยกว่า ป.4	5. ม.ศ. 1
1. ป.4	6. ม.ศ. 2
2. ป.5	7. ม.ศ. 3
3. ป.6	8. ม.ศ. 4
4. ป.7	9. ม.ศ. 5 หรือสูงกว่า

สถานที่อยู่เมื่อปีที่แล้ว (ข) สถานที่อยู่ในปัจจุบัน (ค) และสถานที่ทำงานในปัจจุบัน (ฅ) โค้ด

1. หมู่บ้านเดียวกัน	2. ตำบลเดียวกัน	3. อำเภอเดียวกัน (ในเมือง)
4. อำเภอเดียวกัน (ชนบท)	5. อยู่ในจังหวัดเดียวกัน (ในเมือง)	6. อยู่ในจังหวัดเดียวกัน (ในชนบท)
7. อยู่ภาคเหนือ (ในเมือง)	8. อยู่ภาคเหนือ (ในชนบท)	9. อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ในเมือง)
10. อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ในชนบท)	11. อยู่ภาคตะวันออก (ในเมือง)	12. อยู่ภาคตะวันออก (ในชนบท)
13. อยู่ภาคกลาง (ในเมือง)	14. อยู่ภาคกลาง (ในชนบท)	15. อยู่ภาคตะวันตก (ในเมือง)
16. อยู่ภาคตะวันตก (ในชนบท)	17. อยู่ภาคใต้ (ในเมือง)	18. อยู่ภาคใต้ (ในชนบท)
19. พระนคร-ธนบุรี		

สถานการณ์เคลื่อนย้าย (ค) คุก

หมวดที่ 1	หมวดที่ 2	หมวดที่ 3
1. อยู่ในเขตชนบทและไม่เคยเข้าไปอยู่ในเมือง	<p>ก. ไม่คิดอยากไปอยู่จริง ๆ</p> <p>ข. อยากเข้าไปอยู่จริง ๆ และเคยวางแผนว่าจะเข้าไปอยู่</p> <p>ค. อยากเข้าไปอยู่แต่ไม่เคยมีแผนว่าจะไป</p> <p>ง. ไม่ทราบ</p>	<p>1. ไม่เคยเข้าเมืองเลย</p> <p>2. เป็นบางครั้งบางคราว</p> <p>3. เข้าเมืองบ่อย ๆ</p> <p>1. ตามฤดูกาล</p> <p>2. เป็นการถาวร</p> <p>1. ตามฤดูกาล</p> <p>2. เป็นการถาวร</p> <p>1. ไม่เคยเข้าเมือง</p> <p>2. เข้าเมืองเป็นบางครั้งบางคราว</p> <p>3. เข้าเมืองบ่อย ๆ</p>
2. อยู่ในเขตชนบทและกลับมาแล้วหลังจากเคยเข้าไปอยู่ในเมืองครั้งหนึ่งหรือสองครั้งแล้ว	<p>ก. เป็นการกลับมาอยู่โดยถาวร</p> <p>ข. อยากหรือหวังว่าจะกลับไปอีกและเคยวางแผนว่าจะไป</p> <p>ค. อยากหรือหวังว่าจะไปอีกแต่ไม่ได้วางแผนว่าจะไป</p> <p>ง. ไม่ทราบ</p>	<p>1. กลับมาเนื่องจากเข้าเมืองตามฤดูกาลเท่านั้น</p> <p>2. กลับมาหลังจากที่ได้ไปอยู่ถาวรเพียงระยะเวลาหนึ่ง</p> <p>1. ตามฤดูกาล</p> <p>2. เป็นการถาวร</p> <p>1. ตามฤดูกาล</p> <p>2. เป็นการถาวร</p> <p>1. กลับมาหลังจากการเข้าเมืองตามฤดูกาลเท่านั้น</p> <p>2. กลับมาหลังจากที่ได้ไปอยู่ถาวรชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง</p>
3. เข้าไปอยู่ในเมืองแล้ว	<p>ก. ชั่วคราว</p> <p>ข. เป็นการถาวรมากกว่า</p> <p>ค. ไม่ทราบ</p>	<p>1. ไปเที่ยว</p> <p>2. ตามฤดูกาล</p> <p>1. กลับมาเยี่ยมบ้านอย่างน้อยปีละครั้ง</p> <p>2. ไม่ค่อยได้กลับหรือไม่เคยกลับมาเยี่ยมบ้านเลย</p>
4. อื่น ๆ (ระบุ)		

